

SZABADSÁG

Írók és nyelvek

1943 OKT. 24.
1943 október Irtta: IGNOTUS

Lorsy Ernő barátom azt dicsérte minap itt a Szabadságban az én magyar nyelvemen, hogy én az Arany János versnyelvét igyekszem prózára átváltani. Legbelsőbb törekvésemet leste igy

IGNOTUS

meg írói szemével az író — én viszont nem hálálkodásból, hanem becsületes megállapításképp írtam meg néki magánlevelben, hogy amire én csak törekszem, az őneki — legalább is a kis stílus-remekben, melyben az én igyekvésemet méltatta — tökélete-

sen sikerült. Ezt, mondom, magánlevelben írtam meg néki, s nem tolakodnám vele, az én dicséretemről is lévén benne szó, a nyilvánosság elé, ha, Lorsyról szólván, még valamit hozzá nem tehetnék, ami mindenkit érdekelhet, akinek nyelv és írás szívbeli ügye. Azt ugyanis, hogy Lorsy ugyanily tökéletes stilista németül s franciául is — hogy angolul is-e, azt nem tudom, bár tudom, hogy tud angolul... A közérdekű ebben az, hogy ez idegen tudás az ő magyar írását nem rontja — tehát nem áll, hogy az írónak nyelve szüzességét csak az biztosítja, ha, mint néhai nagy barátaink, Ady Endre s Móricz Zsigmond, nem tud másképp, mint anyanyelvén.

Erről szó sincs. Eötvös Józsefnek ugyan nagy fogyatkozása, hogy, mint magunk közt mondani szoktuk, "nem tudott magyarul", de ez nem azért volt, s volt, mondjuk, Széchenyinél is, mert inkább németül vagy franciául tudtak, hanem mert a nyelvek lélekzete nem ment át léleketükbe, s teszem németiségük sem volt iróllag különb, mint magyarságuk. Így volt ez Pulszky Ferenczel is, aki négy nyelven egyformán írt, így a szónoki genivel Apponyi Alberttel, aki még éppen öt nyelven szónokolt egyforma elbűvölően, de mind a négyen, illetve öten azon a, mint én szoktam volt nevezni, szabadelvűpárti nyelven, melynek Tisza Kálmán volt a, hogy úgy mondjam **ellenklasszikusa**. De éppen a legnagyobb magyar költőknek s íróknak egyáltalában nem ártott, hogy — olyik, mint Arany János, egészen a tudományosságig — tudtak másképp is, mint magyarul. Balassi Bálint tudott, mindenestre, legalább is olaszul, és feltehetőn, németül. Ugyanígy Kisfaludy Sándor: olaszul, franciául s németül. Ugyanígy Petőfi: németül s franciául. Ugyanígy messze előttük a "horvát" Zrinyi Miklós, ki versben prózában egyformán érti a hatvágást: mindent el tud mondani, s mindent em-

lékezetesen. . . S ki otthonról minden bizónnyal tudott horvátul — testvéröccse, a mártír Zrinyi Péter, a Zrinyiászt le is fordította horvátra — s tudott, feltétlenül, olaszul, latinul, alkalmasint németül, valamicskét tán törökül is. S teteje mindezeknek Pázmány Péter, a nagy rekatolizáló bibornok, ki, nem hiába született volt parasztfinak: még az ő tündöklően cicerói latinságán is magasan teltető hatalmasan írt (s szónokolt is) magyarul, még pedig messze megelőzve Petőfit, de Arany Jánost is: népi nyelven, mely futotta nála tudományra, szitokra, tréfára s magasztosságra, kedve s alkalma szerint.

3

Ám a legszebb eset a Vörösmarty Mihályé, akinek saját magyar nyelve volt: uri, tündéri, minden világirodalom minden művészeivel vetekvő édes mindenrevalóságában. (Tulajdonképp vesztesség, hogy ezt a csodanyelvet kiszorította hatalomból a Petőfi, az Arany, a Jókai s a Mikszáth népies, Ady Endrének forogtegesen bibliai nyelve — Kosztolányi meg Tóth Árpád meg is próbáltak visszatérni hozzá, de nyelveikben is hiába a mutatós visszaigazitani.) Nos: ez a Vörösmarty: nem tudom, éppen így-e, de mindenesetre tökéletesen tudott németül — fiatal korában még német verseket is írt. Magyar nyelven ez csak annyiban érzik, hogy még mindenhatóbbá s mindentmerőbbé tette — egyik legörvényesebb versét, 'Egy uri hölgyhöz' így kezdődik (nincsenek velem könyveim, emlékezetből idézem):

Fürtidben tengervészes éj,
Szemekkel, mint a csillag tűz —
Hol annyi báj és annyi kéj:
Ki vagy, te márványkeblű szüz?...

"Szemekkel, mint a csillagtűz": ez németül van — "Mit Augen, wie die Sternenglut!" — de próbáljatok ennél magyarabbat, s egyben forróbbat, férfiasabbat, s plasztikusabbat: az utód szinte látja a költőt, mint egyuttal színi kritikust, lenn ülni a régi Nemzeti Színház haloványkék bársony földszintjén, s beleveszni tekintetével egy páholyba, s könyöklője mögött egy szép mágnáslányba, ki, a bieder Mayeri idők gyönyörű divatja szerint, bontott hajjal, s két válla s keble sejtetése fedetlen, jártatta onnan körül csillag-szemét... Mily boszorkányos találmány a nyelv, s mily mindeneknél boszorkányosabb — s pusztithatatlan, mert pusztulhatatlan remekekbe beleépi a magyar nyelv!... Üdvözlöm tőt, hogy így egytetértünk föléle.

lett
Loisy Ern

